

Pierre Janssen

Geloofwaardig verkoper van kunst

Op twee plaatsen in Nederland start op 8 april een expositie gewijd aan iemand die in de jaren zestig van de vorige eeuw bij miljoenen mensen door het glazen scherm van hun televisietoestel wist heen te dringen. Waarin school de magie van deze meesterverteller?

TEKST: **FREDERIK F. BARENDS**

Voor wie tot de senioren behoort die ruim vijftig jaar geleden al zo'n beeldbuis in huis hadden, is Pierre Janssen een begrip. Na 1975 verdween hij echter van het scherm, dus de generaties die daarna opgroeiden zal zijn naam waarschijnlijk niets zeggen. Dat is jammer, want na hem hebben de 'godheden', die vanuit hun wijsheid bepalen waarvan u en ik via onze televisie mogen genieten, nooit meer de hand kunnen

leggen op iemand die op zo'n persoonlijke wijze en met zoveel verbeeldingskracht de kijkers wist uit te leggen hoe kunst verstaan moest worden.

De enige die dat daarna nog het meest benaderd heeft is Henk van Os, met zijn programma 'Beeldenstorm'. Vervolgens krijgen we, als we het met die welhaast legendarische Pierre Janssen vergelijken, een hele tijd niets en dan verschijnen namen als Joost Zwagerman of Jeroen Krabbé aan de horizon. Mensen die zinnig en op een onderhoudende manier op de tv over kunst kunnen praten, laten zich in dit land kennelijk moeilijk vinden. Wat dat betreft hebben de BBC-kijkers het een stuk beter getroffen, hoewel....de jongeren onder ons zegt een naam als die van Kenneth Clark (1903-1983) waarschijnlijk ook weer niets. Zijn dertiendelige serie 'Civilisation' dateert namelijk van 1969. Maar in Engeland gooien ze zo iets niet weg, dus heb ik in 2011 nog eens van een herhaling kunnen genieten.

Maaierende armbewegingen

Op zondagavond 25 oktober 1959, 's avonds om half negen, de televisie was toen nog zwart-wit en er werd maar op één net uitgezonden, klonk 'De dans van de gelukzalige geesten' van Christoph Willibald von Gluck in de huiskamers. Het was de herkenningsmelodie van een nieuw programma, dat als 'In de greep van de kunst' stond aangekondigd. Tegen de grijzige achtergrond van een zo goed als lege Vitusstudio in Bussum, verscheen een 33-jarige magere man van twee meter vijf in het beeld. Hij maakte een wat slungelige indruk, was duidelijk nerveus en begon op een wat aarzelende manier te praten, zijn woorden vergezellend met het ineens strengelen van zijn lange dunne vingers of het maken van maaierende armbewegingen. Niet echt gezellig om naar zo'n zenuwachtig persoon te kijken. Bovendien was het voor vrijwel alle kijkers een volstrekt onbekend iemand.

Maar ja, zappen naar een ander net was er niet bij en de beeldbuis uitzetten deden toen slechts weinigen. Maar toen gebeurde er een klein wonder.

Pierre Janssen met fietswiel in november 1958.

Die op het oog wat breekbare figuur, die soms op de meest onverwachte plaatsen tussen zijn woorden een adempauze nam, bleek een gepassioneerd verteller te zijn. En dan nog wel over kunst, een onderwerp waar veel kijkers geen kaas van gegeten hadden. Maar ondanks dat voortdurend scheef gehouden hoofd, die trillende handen en zijn indringende blik, wist deze presentator, die zichzelf voor de camera leek te vergeten, de kijkers tot een mate-loze nieuwsgierigheid te verleiden. Hij bleek als het ware een verkoper van kunst te zijn, iemand waarvan de overtuiging afstraalde dat kunst zonder enig probleem aan iedereen kon worden uitgelegd. Voor veel van zijn kijkers ging dan ook een wereld open.

Geen kunsthistoricus

Pierre Janssen (1926-2007) was van huis uit geen kunsthistoricus. Zijn bevrogen manier van spreken had hij geërfd van zijn vroeg gestorven vader, die een begenadigd leraar aan de Arnhemse ulo (uitgebreid lager onderwijs) was. Pierre begon zijn carrière in 1946 als journalist bij het Vrije Volk. Na tien jaar, waarin hij veel kunstrecensies schreef, werd hij benoemd tot conservator bij het Stedelijk Museum te Schiedam. Daar probeerde hij meer bezoekers naar het museum te lokken door met eenvoudige woorden wervende praatjes te houden. Ook leverde hij teksten voor een radioprogramma van Kees Brusse. Die gaf Leen Timp de raad eens naar zo'n onconventionele sessie in Schiedam te gaan luisteren. Dat resulteerde in het idee om dat voor de televisie te gaan doen, maar daar bleek Pierre Janssen totaal niets voor te voelen. "Daar ben ik niet geschikt voor. Ik heb geen figuur en ben veel te nerveus. Ik ben er zelfs een beetje bang voor", waren zijn woorden. Maar Leen Timp wist hem uiteindelijk toch over te halen en zo werd dat op die zondagavond in 1959 de eerste van 103 maandelijks uitzendingen van een half uur. Het was tevens het eerste programma over kunst dat op de Nederlandse televisie verscheen en dat te omschrijven viel als bevrogen, indringend, emotievol, ongedwongen en wonderlijk.

Openbaar Kunstbezit

In de jaren zestig en zeventig was er nog een tweede en eigenlijk concurrerende serie over kunst op de radio (1957) en daarna (1963) ook op de televisie. Die heette 'Openbaar Kunstbezit' en behandelde de hoogtepunten van ons museumbezit. Nog altijd staat onder in mijn boekenkast zo'n rij blauwlinnen mappen met de losse afleveringen, waarop ik me geabonneerd had. Dat hadden met mij zo'n 100.000 Nederlanders gedaan. Bij dat 'Openbaar Kunstbezit', waarvan de toelichtingen door kunsthistorici en museumdirecteuren geschreven werden, vonden ze Pierre Janssen maar niets. Smalend noemden ze hem een 'conferencier', maar ze hadden niet in de gaten dat de beeldende manier van spreken van 'de man met de handjes' bij de mensen meer aansloeg

Foto: Gerth van Roden Arnhem, 1982.

Mensen die zinnig en op een onderhoudende manier op de tv over kunst kunnen praten, laten zich in dit land kennelijk moeilijk vinden.

dan de toch wat hoogdravende toelichtingen van de professoren en museummensen.

Het zal wel een beetje kinnesine geweest zijn, want op het laatst trok Pierre Janssen tussen de anderhalf en twee miljoen kijkers. En dat in een tijd dat lang nog niet iedereen een televisietoestel had.

Herinnering

Natuurlijk heb ik niet al die 103 uitzendingen van 'In de greep van de kunst' gezien, maar die ik ervan kon bekijken, hebben een onvergetelijke indruk op mij gemaakt. Onbewust zijn die uitzendingen voor mij altijd een voorbeeld gebleven voor mijn eigen lezingen. Natuurlijk niet dat haperende, dat zo typerend was voor zijn manier van spreken, of die specifieke manier van bewegen, maar dat ongedwongene en vooral het vermijden van moeilijke woorden.

Een keer heb ik het genoeg gehad om in een klein gezelschap zijn beeldende manier van praten over kunst mee te mogen maken. Hij werkte op een wat ouderwetse manier met twee projectoren en danste als het ware tussen de beeldovergangen heen en weer. Nooit zal ik het enthousiasme vergeten waarmee hij de kunstwerken die hij liet zien op ons wist over te brengen. Het was een van de laatste lezingen die hij hield en na afloop vroeg ik hem of ik een interview voor dit tijdschrift met hem mocht maken. Helaas, die boot hield hij af en het werd mij duidelijk dat hij er in die jaren negentig behoefte aan had om elke vorm van publiciteit te mijden.

Dit jaar is het dus tien jaar geleden dat Pierre Janssen, op 27 oktober 2007, op 81-jarige leeftijd te Kerk-Avezaath overleed. Hopelijk zal de documentatie die op de beide exposities over hem wordt getoond, niet alleen bij de ouderen onder ons een glimlach tevoorschijn toveren, maar ook voor de generaties die hem niet hebben meegemaakt een openbaring zijn.

Meer weten

Bezoeken

'Pierre Janssen.
In de greep van de kunst'
Stedelijk Museum Schiedam
Hoogstraat 112-114
Schiedam
www.stedelijkmuseumschiedam.nl
08-04 t/m 03-09

'Pierre Janssen. In de greep van de kunst'
Museum Arnhem
Utrechtseweg 87
Arnhem
www.museumarnhem.nl
08-04 t/m 15-10